

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. II. Servitus ignorata dirimit Matrimonium inter liberum aut liberam,
& mancipium. Numquid jure naturali?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

exercendos, propter quos non subtrahuntur Domino debita servitia: igitur cum pro tunc possit uti actu carnali, potest ad illum se obligare, quantum sui juris est.

Quod Philosophus dicit de servitute illa maledicta, quæ servus est, sicut pecus, potest intelligi, quod est Domini sui, sicut possessio vel pecunia: non tamen quod in actibus suis ducatur tantum, & non ducat: quia quantumcumque sit servus, est tamen homo, & ita liberi arbitrij. Ex quo patet magna crudelitas fuisse in prima inductione servitutis, quia hominem arbitrio liberum, & dominum suorum actuum ad virtuosè agendum, facit quasi brutum, & libero arbitrio non utentem, nec potentem agere virtuosè.

Cæterum, ex hæcenus dictis perspicuè manifestum fit, servitutem ex se non repugnare substantiæ Matrimonij; ac proinde non dirimere Matrimonium cum ea contractum. Si autem à me quaeratur, quid ergo intelligatur per Conditionem servilem, quæ communiter numeratur inter impedimenta dirimentia. Respondeo citius & crit.

CONCLUSIO II.

Servitus ignorata dirimit Matrimonium inter liberum aut liberam, & mancipium. Nunquid jure naturali?

Incipio hanc Conclusionem à verbis Doct. Angelici 4. dist. 36. q. un a. 1. in corp. Dicendum, quod in Matrimony contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum, & idè si ille, qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia hujus impotentia in eo, cui sit obligatio, tollit contractum. Sicut per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omninò non possit solvere; ita per servitutem, ut liberè reddere debitum non possit; & idè, sicut impotentia coeundi ignorata impedit Matrimonium, non autem si sciatur; ita conditio servitutis ignorata Matrimonium impedit, non autem servitus scita.

Ubi D. Tho. comparat servitutem naturali impotentia; hæc autem, utpote contrà substantiam Matrimonij, etiam scita, juxtà Sanchium & alios plures tam Theologos quàm Iulperitos, ut suo loco videbimus, dirimit Matrimonium, quidquid hic & alibi dicat Doct. Angel. ergò similiter servitus, etiam scita, tamquam contraria substantiæ Matrimonij, dirimet illud in sententia Sanchij & aliorum.

Et confirmatur: quia si in contractu Matrimonij ea conditio apponeretur, ut non teneretur conjux habitare cum conjuge, illive debitum reddere, nisi quando Dominus voluerit, Matrimonium esset nullum, ob conditionè Matrimonij substantiæ adversam, c. fin de Condit. appof. At ea conditio tacitè inest in servi Matrimonio.

Accedat l. 3. Cod. de Incestis nupt. quæ sic incipit: Cum ancillis non potest esse connubium: nam ex hujusmodi conturbervio servi nascuntur. Quæ utique ratio etiam militat, quando scienter contrahitur cum ancilla,

His tamen non obstantibus, res certissima est servitutem scitam non dirimere jure naturali, neque Ecclesiastico; estò dirimeret jure naturali impotentia scita: Arg. cap. 1. de Conjug. servorum, ubi, ut vidimus Conclus. præcedenti, conceditur servis contrahere Matrimonium; etiam Dominis invitis, & cap. 2. eod. ibi: Mandamus, quatenus si constiterit, quod idem vir præfatam mulierem, postquam audivit illam esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum, monitione præmissa, compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet.

Idem definitur cap. 2. 29. q. 2. (quod est Zachariæ Papæ) Si quis liber ancillam in Matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam (si consensu amborum conjuncti sunt) exceptà causâ fornicationis: sed una lex deinceps erit per omnia & viro, & femina.

Et cap. 4. ead. caus. & q. ex Concil. apud Vermeriam c. 9.: si quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quod ingenua sit, si ipsa femina fuerit postea in servitute detecta, si eam a servitute redimere potest, faciat, si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam scierat, & collaudaverat, prout legitimam eam habeat.

Item cap. 5. ead. caus. & q. ex eod. Concil. cap. 8. si femina ingenua acceperit servum, sciens quod servus esset, habeat eum: quia omnes unum patrem habemus in talis. Vna lex erit viro & femina. Igitur de veritate hujus doctrinæ non est relictus dubitandi locus.

Nec obstat comparatio servitutis cum impotentia naturali: quia non est omnimoda, ut patet ex ipsis verbis D. Tho. Quippe per impotentiam coeundi, ita quis efficitur impotens, ut omninò non possit solvere debitum; at verò per servitutem, ut liberè reddere debitum non possit. Proinde impotentia omninò repugnat substantiæ Matrimonij, & idè etiam scita dirimit, cum res sine sua substantia nequeat subsistere. At verò servitus tantum aliquo modo repugnat substantiæ Matrimonij, sive tollit aliquem modum substantiæ, puta libertatem omnimodam usûs Matrimonij, seu liberum omninò usum Matrimonij, relinquens simpliciter usum; & idè scita non dirimit, cum adhuc maneat substantia Matrimonij.

Nec est simile (inquit Sanchez lib. 7. disp. 19. n. 13.) si apponeretur ea conditio in contractu Matrimonij, ut non teneretur conjux cohabitare, aut debitum reddere, nisi cum alter tertius voluerit, in quo casu esset irritum Matrimonium. Quia servus contrahens Matrimonium, nec tacitè nec expressè eam conditionem apponit, ut non teneatur cohabitare, nec reddere, nisi Domino volente; sed tantum ex natura status servilis supponitur, non teneri servum reddere debitum, quando ex justa causa impeditur à Domino, quod nullatenus est contrà Matrimonij essentiam; hæc enim minime astringit ad semper & ubique debitum reddendum, sed, quoties legitimum impedimentum non obstitit. Cum ergò Dominus nequeat servo impedire justum & rationi consonum Matrimonium

100. Servitus non repugnat substantiæ Matr.

101. D. Tho. comparat servitutem naturali impotentia.

An servitus scita dirimit Matr.

102. Probatur dirimere, ex ratione.

Item ex juris.

103. Certum est non dirimere, ex c. 1. de Conjug. serv.

Item ex c. 2. eod.

c. 2. 29. q. 2.

104. Cap. 4.

c. 5. ead.

105. Resp. ad. 1. arg. opposita sententia.

106. Resp. ad. 1.

Matrimonij usum : manifestè apparet, latam esse differentiam, in eo, qui conditionem apponit non reddendi, nisi altero volente ; & in eo, qui etiam explicitè apponeret conditionem non reddendi, quando ratione statùs legitimum obstaret impedimentum. Hæc ille.

Alioquin, ne quidem servitus conductitia statet cum Matrimonio ; cum talis etiam servus non possit subtrahere operam suam elocatum, ad reddendum debitum conjugii.

107.

Valeret
Matr. etsi
dominus pro
semper pos-
set impedire
ejus usum

Atque ut Dominus pro semper justè possit impedire usum Matrimonij ; equidem contractus valeret. Sic enim potest quis validè contrahere cum aliqua, jam moritura vel naturaliter, vel per justitiam, estò nullum possit habere usum corporis illius, naturâ, vel justitiâ id impediente.

Hinc

Coninck.

Hinc Coninck disp. 31. n. 23. negat irritum esse Matrimonium cum hac conditione contractum, ut non teneatur quis reddere debitum, nisi quando tertio placet : Quia, inquit, potest quis contrahere cum hac conditione, ut nunquam teneatur reddere debitum. Quod probat idem Auctor disp. 24. n. 43. quia tota essentia Matrimonij consistit in mutuo dominio ac subjectione corporum ad usum Matrimonij : atqui talis obligatio, sive conditio apposita, non repugnat illi dominio, aut ejus traditioni, sed tantum impedit ejus usum ; ergò cum ea potest Matrimonium validè contrahi. Hæc ille.

108.

Verum jus
potest ab
alio pendere
in suo usu.

Sanè jus dependens in suo usu à voluntate alterius, esse verum jus, manifestè patet in Religiosis Societatis Iesu post biennium professis, qui retinent verum dominium suorum bonorum, estò usus dependeat à voluntate Superioris. Quare sic etiam non posset quis habere jus & potestatem in corpus alterius, tametsi usus dependere à voluntate tertij ? Non video repugnantiam.

Ius civile
hic est cor-
rectum per
Canonicum

Maneat ergò, servitutum cognitam nullum omninò præstare impedimentum, saltem dirimens, quidquid aliter statuat jus civile d. l. Cum ancillis, quæ jure Canonico, quod in hac re prævalet, correctâ censi debet, & correctâ censetur.

109.

An servitus
scita sit im-
pedimen-
tum probi-
bens, ex So-
10.

Dixi consultò : saltem dirimens : quia Sotus 4. dist. 35. q. un. a. 1. vers. Contra hanc, existimat peccare liberum, qui absque urgenti causa, vel valdè commodâ, ancillam ducit : peccare, inquam, sed non mortaliter, nisi graves circumstantiæ, aut scandalum accedant.

Negat San-
chez

Verum (inquit Sanchez sup. n. 14.) ex se non video ullam culpæ rationem. Id enim nullo jure prohibetur. Et ita nullam esse culpam, bene docet Angelus verb. Matrimonium 2. impedimento 4. in fine.

110.

Est irregularis
qui con-
trahit
ancilla :

Est tamen irregularis ancillam ducens, per cap. 15. dist. 34. quod desumptum est ex Canonibus Apost. c. 18. Si quis viduam, aut ejetam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam de iis quæ publicis spectaculis mancipantur, non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

Ubi Gloss. verb. Ancillam, interrogat : sed

quare id prohibetur, cum tamen eo ipso, quod aliquis ducit ancillam suam in uxorem, ipsa libera efficiatur, Cod. de Lat. libert. tol. Authent. Ad hoc, & Cod. de Oper. libert. Libertæ. Similiter tenet Matrimonium cum aliena ancilla, ut 20. q. 2. c. 1. & 2. Respondeo : propter prerogativam sacerdotij. Vel ideo, quia non videtur ibi esse plenum Matrimonium, ut 32. q. 2. Sicut non omnis ; & ideo non videtur ibi esse plenum Sacramentum. Vel hoc ideo contingit, quia vilis persona præsumitur, qui contrahit cum ancilla.

Et id verum est (inquit Sanchez) quàmvis ancilla virgo sit, aliàs nil decideret is textus ; ducens enim, etiam liberam, non virginem, est irregularis ob bigamiam contractam. Deinde : quia textus indistinctè loquitur de ancilla, Et ita sentiunt Archid. Dominicus, Turrec. & alij.

Non tamen consentiunt inter se hi DD. quando liber duceret propriam ancillam virginem. Nam dicta Glossi. quàmvis fateatur, effici tunc liberam ancillam, ait, esse cum irregularitatem ; quòd adhuc reputetur vilis. At Archid. Turrec. ibi id negant, nisi propria ancilla corrupta sit. Quia cum per id Matrimonium libera efficiatur, cessat causa prohibitionis. Et Dominicus ibi, utramque expositionem sub disjunctione sequitur, & ita utramque censet esse probabilem. At dicendum est, non esse irregularem ob rationem dictam, quando per id Matrimonium redit in libertatem.

Et dico similiter, non esse irregularem, qui inquit Matrimonium cum ancilla, existimans tunc esse liberam. Quia non reputatur vilis, ignorantiâ excusante. Et propterea, quòd Matrimonium sit invalidum, ac careat effectu.

Et similiter, quoties Matrimonium illud cum ancilla cognita, esset nullum. Quia non sortitur effectum suum id Matrimonium. Nec est verbum aliquod in d. cap. Si quis viduam, ex quo colligatur, considerari in eo factum ipsum & animum facientis ; ut proinde cogamur dicere, incurri eam irregularitatem, non secuto Matrimonio valido. At non requiritur Matrimonij consummatio, ut ducens ancillam sit irregularis : quia id desiderari, nullo jure probatur : & quia infamia illa ex ipso Matrimonio contracto pullulat. Ita Sanchez, & nos cum illo.

Sed jam tempus est, ut cum de libero, scienter contrahente cum ancilla, dixerimus, non obliviscamur liberi ignoranter contrahentis cum ancilla, de quo potissimum hic tractatur. Porro ejus Matrimonium non valere, definitur cap. fin. de Conjug. servorum ibi : Ideo, mandamus, quatenus, si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod, postquam intellexit conditionem ipsius, nec factò, nec verbo, consenserit in eadem, propter quod per Cardinalem eundem ab ejus fuerat consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolicâ facultatem. Ita Innoc. 3.

Est etiam
foret virgo

III.
Quid si
duceret pro-
prium an-
cillam.

Non est ir-
regularis
juxta San-
chez &
Alto.

Similiter si
eam esse liberam,
putaverit
esse liberam.

112.
Et quoties
Matr. est
nullum.

Non requi-
ritur con-
summatio
Matr.

113.

Matr. liberi
aut libera
ignoranter
contractum
cum manci-
pio, non va-
let per c. 2.
de Conjug.
serv.

Et

Et quod hic dicitur de Matrimonio liberi cum ancilla, similiter intelligendum est de Matrimonio liberæ cum servo. Igitur vera est Conclusio, quæ afferit: *Servitus ignorata dirimit Matrimonium inter liberum aut liberam, & mancipium.*

114. *Quæ ratio hujus impedimenti, ex Sanchez.*

Sed quæ ratio hujus impedimenti? Quod is error (inquit Sanchez sup. n. 2.) valdè bonis Matrimonij adversetur: bono Sacramenti & individua cohabitationis; cum servus debeat in domo Domini habitare, ab eoque possit mitti in partes remotas, ibi vendendus: bono fidei; quia non potest ad libitum reddere debitum, sed cum ei vacaverit, satisfeceritque obsequiis, in quibus à Domino occupatur: bono prolis, quia nequibit illam alere, cum omnia Domino acquirat, nec erit in parentis potestate, ut religiosè educetur. Hæc ille.

Item ex D. Bonav.

Placet audire Doct. Seraphicum 4. dist. 36. a. 1. q. 2. n. 11. Ratio (inquit) hujus (impedimenti) est propter duo, scilicet propter favorem libertatis, & causam Matrimonialis, quæ maximè favorabilis est. Vnde quia, qui contrahit cum ancilla, quodammodo perdit libertatem, quæ est sicut dicitur in iure civili, bonum inestimabile, & quam nullus perdit, nisi volens, quia perditam recuperare non potest etiam volens; ideo in favorem libertatis, jus servatur erranti, ut, si velit, possit ancillam deserere. Et præterea servitus est contra bonum prolis & fidei: & quia jura favent Matrimonio, ideo præsumunt, errantem in conditione, non consentire; ideo nec Matrimonium esse; & ideo quod impediatur, hoc facit constitutio Ecclesiæ, ex predicta veniens ratione.

115. *Objeçtio.*

Si objicias: magis est tolerabilis in conjuge servitutis conditio, quam qualitas lepræ: ergo si error qualitatis talis non impedit, multò minus nec error conditionis.

Solutio ex eod.

Respondet S. Bonav. sup. n. 12. Quod non est simile; quia nulla qualitas est ita contra bonum Matrimonij, ut servitus; nulla etiam ita obviat bonis Matrimonij, ut servitus, de his, quæ non impediunt.

116. *Alia objeçtio.*

Rursum objicis: error fortunæ, sicut jura dicunt, non impedit Matrimonium: sed possibile est, quod servitus sit à fortuna, sicut si aliquis capitur à casu in bello, & efficitur servus, vel propter paupertatè, quæ est à fortuna, secundum usum loquendi, se vendit in servum; ergo &c.

Solutio Doct. Seraphici.

Respondet idem Doct. sup. n. 13. Quod libertas non computatur inter bona fortunæ; immo omnibus aliis præponderat.

Rogas: quæ ergo sint bona fortunæ, quorum error non impedit Matrimonium? Respondeo: divitiarum externarum, quando aliquis putatur dives, & est pauper, de quo errore alibi egimus. Constat autem libertatem, quæ quodammodo bonum naturale est, longè præponderare divitiis, & servitutem longè magis præjudicare obligationi Matrimonialis, quam paupertatem.

117. *Libertas numeratur inter bona fortunæ.*

Quamvis ergo servitus possit alicui contingere à fortuna seu casu, non ideo tamen libertas inter bona fortunæ numeranda venit. Nam etiam impotentia coeundi alicui contingere potest à fortuna seu casu, ut nimis manifestum est; quis

Bosco de Matrim. Pars II.

ideo potentiam coeundi annumerat bonis fortunæ; quorum error non impedit Matrimonium?

Nec obstat: quod servitus scita non impediatur. Quia (ut ait S. Bonav. sup. n. 14.) quilibet cum ignorata, vult potest effici servus; sed ignorata impedit, quia non debet puniri nolens.

Quare magis servitus ignorata, quam scita, dirimat, ex D. Bonav.

Sed neque valet hic argumentum à servitute spirituali, quæ pejor est, & tamen non impedit. Nam respondet idem S. Doct. n. 15. Quod etsi hic arg. à se pejor ipsi servo, non tamen adeo redundat in servitute alium, utpote in prolem, vel etiam in uxorem, & spirituali. præterea facilius potest expelli.

118. *Non valet hic arg. à se pejor ipsi servo, non tamen adeo redundat in servitute alium, utpote in prolem, vel etiam in uxorem, & spirituali. præterea facilius potest expelli.*

Quid aliud objici possit non video; præsertim si verum est, solo jure Ecclesiastico hunc errorem dirimere; nam certum est, Ecclesiam propter dictas rationes jure meritissimo potuisse tale impedimentum statuere.

Porro statuisse, quod potuit statuere, quamvis non constet ex aliquo jure scripto: nam de cap. fin. de Conjug. servorum, & alia jura, quæ communiter allegantur, non habent formam statuti irritantis; æquidem constat (ut vult Sanchez sup. n. 18.) ex usu & traditione Ecclesiæ, & forsàn olim scripta fuit, ac perit scriptura.

119. *Vbi Ecclesiæ statuerit hoc impedimentum.*

Sed enim, dicit aliquis: omne forsàn, solvitur per aliud forsàn. Adedque sicut Sanchez dicit, forsàn olim scriptam fuisse; ego eodem jure dicere possum, forsàn olim scriptam non fuisse, nec periisse scripturam, quia nunquam fuerit.

Et verò ex usu Ecclesiæ nihil aliud probatur, quam errorem servitutis reverà Matrimonium dirimere; non autem quod dirimat jure Ecclesiastico; nam multa alia sunt in usu Ecclesiæ, quæ tamen sunt juris naturalis, & non tantum juris Ecclesiastici. Ergo ex illo usu non satis probatur, hoc impedimentum esse tantum juris Ecclesiastici. Igitur aliudè manet probandum, non esse juris naturalis.

120. *An usus Ecclesiæ satis probet hoc statutum.*

Respondeo ex illo usu habetur, verum esse impedimentum, si non juris naturalis, saltem juris Ecclesiastici, legitima consuetudine præscriptum.

Interim communior sententia est, errorem servilis conditionis solo jure Ecclesiastico irritare. Quoniam servitus non impedit absolute & simpliciter usum Matrimonij liberum; sed tantum certis temporibus; nimirum, quando iuste & rationi consentaneè occupat Dominus servum. At hoc non adversatur substantiæ Matrimonij, quæ contenta est absolutè potestatis corporis traditione, & obligatione ad reddendum debitum; quando legitimum impedimentum non obstiterit.

121. *Probatur, servitutum solo jure Ecclesiastico irritare.*

Confirmatur 1. quia servitus scita non dirimit jure naturæ Matrimonium. Nec obstat evasio, si dicas, conscium servitutis, & adhuc volentem inire Matrimonium cedere juri suo. Quia cum requisita ad Matrimonij valorem non possint ex contrahentium voluntate immutari, sed semper stabilia sint, non potest in hoc cedere juri suo. Sicut, quia naturalis impotentia

Prima confirmatio.

sentia ad copulam, est juris naturalis impedimentum ad Matrimonium, non prodest, eam cognitam fuisse ab altero contrahente, ut Matrimonium subsistat.

122. *Alia confirmatio.*

Rursus confirmatur; quod lepra vel morbus diuturnus plus impediatur liberum Matrimonij usum, quam servitus; cum tamen illa non dirimant Matrimonium.

Confirmatio tertia.

Tandem; quia quamvis intercedente eo errore, invenitur in Matrimonio aliquid involuntarij, inquantum si quis conditionem servitutis praesciret, non contraheret: ac contractus est simpliciter voluntarius, cum simpliciter in hanc personam consentiat. Erit igitur verus contractus, attento solo naturae jure. Simile quippe involuntarium reperitur, quando adest error qualitatis, dans causam contractui, nec tamen vitatur Matrimonium. Ita Sanchez pro hac sententia, quam tamquam probabiliosem amplectitur sup. n. 16.

123. *Hac sententia videtur esse D. Tho.*

Et videtur esse D. Tho. 4. dist. 36. q. un. a. 1. ad 3. ubi sic scribit: *Ius naturale dicitur, quod poena sit pro culpa infligenda, & quod nullus sine culpa puniri debeat; sed determinare poenam secundum conditionem personae, & culpa, est juris positivi; & ideo servitus, quae est quadam poena, determinata est de jure positivo, & a naturali proficiscitur, sicut determinatum ab indeterminato: & eodem jure positivo determinate est factum, quod servitus ignorata Matrimonium impediatur, ne aliquis sine culpa puniatur. Est enim quadam poena uxoris, quod habeat virum servum, & e converso. Hae Doct. Angelicus.*

Non tamen approbat omnes ad rationes Sanchez.

Qui tamen non approbat omnes rationes, ex Sanchio jam adductas: nam admittit, ut sup. vidimus, impotentiam scitam non dirimere Matrimonium, eo quod contrahens censetur cedere juri suo; & tamen impotentia est impedimentum juris naturae. Ergo secundum D. Tho. est servitus foret impedimentum juris naturae, adhuc fieri posset, ut ignorata dirimeret, secus cognita, eo quod cognoscens censetur cedere juri suo.

124. *Resp. ad 2. confirmatio.*

Ad secundam confirmationem Sanchez de lepra, respondet D. Tho. ibidem ad 6. *Quod lepra non impedit Matrimonium, quantum ad primum actum suum, eo quod leprosi debitum reddere possunt libere, quamvis aliqua gravamina Matrimonio inferant, quantum ad secundos effectus; & ideo non impedit Matrimonium, sicut servitus.*

Ergo, secundum ipsum, non est paritas inter servitutem, & lepram, secluso jure positivo. Alioqui facillime & verissime respondere potuisset ad 6, servitutem dirimere, non lepram; quia de servitute ita disposuit jus positivum, secus de lepra, quae fuisset adaequatissima solutio.

125. *Ex natura rei est major inconvenientia in Matr. cum ancilla, quam cum leprosa.*

Et verò nisi major ex natura rei foret inconvenientia in Matrimonio cum ancilla aut servo, quam in Matrimonio cum leproso, aut leprosa; cur, putas, Ecclesia errorem potius servitutis, quam leprae statuisset impedimentum dirimens?

Et idem argumentum formare possumus de errore qualitatum, puta divitiarum, pulchritu-

dinis, &c. Si quippe hic error aequaliter repugnat naturae seu substantiae Matrimonij, cur aequaliter non constituitur ab Ecclesia impedimentum dirimens? Non constituitur autem; ergo signum est, Ecclesiam aliquam inaequalitatem agnoscere.

Hanc etiam inaequalitatem asserit Doct. Seraphicus sup. in responsione ad 1. objectionem: quamquam & ipse videatur sentire, errorem servitutis dirimere solo jure Ecclesiastico, ut patet ex verbis ejus sup. allegatis.

Rogat aliquis: quid de hac re censeat Doct. Subtilis? 4. dist. 30. quaerit primò: *Vtrum ad contractum Matrimonij requiratur consensus, sequens rationem non erroneam, sive apprehensionem?* Et n. 2. sic ait: *Ad istam quaestionem dico 2. Conclusio. 1. q. dist. 26. quod iste contractus est donationis liberae & voluntariae, sicut dictum est distinct. praecedenti: ignorantia autem & maxime conditionis, quae requiritur ad actum voluntatis, causat involuntarium secundum Philosophum 3. Ethic. & secundum Aug. 8. de Trinit. c. 4. Nihil est amatum vel volitum, nisi prius cognitum.*

Ex hoc sequitur breve corollarium, quod error sive apprehensio erronea, quantum ad omnem conditionem, requisitam per se ad contractum, facit contractum nullum esse: sunt autem in genere tres tales conditiones, duae ex parte personarum. Una, quod haec persona putatur esse illa: alia, quod persona serva credatur libera. Tertia conditio, est error sibi correspondens ex parte contractus, puta si credatur aliam personam simili contractu contrahere: cum tamen in rei veritate non contrahat; quia non intendit dare, sicut alia intendit accipere. Ita Scotus.

Subsumo ego: sed primus error, & tertius, jure naturae irritant contractum Matrimonij: ergo etiam secundus, qui est error conditionis servilis: de quo subdit idem Doct. n. 3. *secunda conditio est hic specialis; quia haec est permutatio potestatis corporis pro potestate corporis: servus autem non potest dare potestatem sui corporis liberae, sicut illa e converso: & illa vesciens servitutem ejus, per consequens non consentit in servum, nec vult commutare potestatem sui corporis, pro potestate corporis, quam servus non potest facere, quia non habet illam.*

Subsumo iterum: atqui defectus consensus jure naturae irritat Matrimonium: ergo, secundum Scotum, error servitutis non solo jure Ecclesiastico, sed etiam jure naturae irritat Matrimonium.

Hinc eod. lib. dist. 42. n. 4. scribit in haec verba: *Ex dictis breviter colligo impedimenta Matrimonij, quae impediunt simpliciter. Dico autem impedimentum simpliciter, post quod, si fuerit attentatum, nihil fit: non simpliciter autem dico, prohibitionem quancunque, propter quam illegitime fit, si tamen fit, non est irritum.*

Impedimenta autem simpliciter, aut accipiuntur ex natura talis contractus, aut ex statuto Ecclesiae superaddito. Si primo modo, igitur vel ex conditionibus necessariis ad contractum, vel ex necessariis ex parte contrahentium: ex parte contractus, quia ex natura ejus est, quod sit datio voluntaria potestatis corporis,

126. *Quid de hac controversia sentiat Scotus.*

Videtur servitutem impedimentum naturale.

127. *Ostenditur.*

128. *Declaratur secundum.*

Impedimentum dirimens sumitur vel ex natura vel ex lege Ecclesiae.

corporis, pro potestate corporis, & perpetuo commutantium; ideo quod impedit voluntariam dationem talem, impedit naturam contractus huius.

129. *Involuntarium ex metu qui potest cadere in constantem virum, qui metus est ex certitudine sufficiente mali imminentis, quod magis debet vitare, secundum rectam rationem, quam cum ista non contrahere: & huiusmodi mala sunt, malum mortis, mutilationis enormis, carceris, propriae servitutis, stupri, & huiusmodi, & de isto impedimento dictum est dist. 29.*

Involuntarium autem ex defectu notitia procedentis (si quidem ad voluntarium requiritur notitia, 3. Ethicorum) aut est ex carentia totali notitia intellectualis, aut est cum aliquali, licet defectiva, quia erronea. Si primo modo, sic furia impedit Matrimonium, dum durat, & ita contractum istum: si tamen furiosus habeat lucida intervalia, pro tempore intervalli potest contrahere, & eodem modo post contractum tunc petere, & est sibi debitum tunc reddendum; non autem pro tempore furia, quia tunc nescit ex jure suo petere, sed sicut brutum; tunc etiam reddere, esset alteri periculum in persona.

130. *Si autem sit aliqua cognitio, sed cum errore vel deceptione, triplex deceptio simpliciter impedit; quia qualibet est contra illud, quod necessario requiritur ad contractum: quarum prima, est error persona; secunda, error conditionis peioris, puta servitutis; tertia, error dationis mutua, puta, ista dat, credens istum posse redonare, sive secum posse permutare; ille autem non redonat, licet proferat verba doloso animo tantum, scilicet ut extorqueat libidinem, & de isto triplici errore dictum est sup. dist. 30. Hucusque Scotus.*

Et infra n. 11. sic ait: Hi quatuor primi versus (quorum primus est: Vis, fraus persona, servi, dationis & amens) continent impedimenta, qua repugnant naturae contractus Matrimonij. Ergo, secundum Scotum, fraus seu error servi irritat Matrimonium jure naturae, utpote qui repugnat naturae huius contractus.

131. *Neque ipse solus docet hanc sententiam, sed alij complures tam Theologi, quam jurisperiti, quos citat Sanchez sup. n. 15. ubi censet eam valde probabilem. Et videtur etiam esse Doct. Angelici 4. dist. 30. q. 1. a. 2. in corp. ubi haec lego: Oportet quod error, qui Matrimonium impedit, sit alicujus eorum, qua sunt de essentia Matrimonij. Duo autem includit Matrimonium ipsum, scilicet personas, qua conjunguntur, & mutuam potestatem in invicem, in qua Matrimonium consistit: primum autem tollitur per errorem persona: secundum per errorem conditionis; quia servus non potest potestatem sui corporis alteri tradere sine consensu Domini sui, & propter hoc hi duo errores Matrimonium impediunt, & non alij. Sed error personae impedit ex jure naturae; ergo etiam error conditionis, qui hic comparatur errori personae.*

132. *Respondet Sanchez sup. n. 18. similitudinem non esse in omnibus; sed in hoc, ut sicut error personae tollit omnino consensum; ita error conditionis tollit circa conditionem illam servitutis; & licet hoc sit involuntarium tantum secundum quid: at jus Ecclesiasticum irritavit, ut*

bi non admittitur voluntarie conjugium cum servo vel ancilla; quod minime contingit, quando conditionis servilis error adest. Hæc ille.

Sed hoc quaeritur, ubi Ecclesia irritaverit, & quare non sufficiat involuntarium secundum quid, id est, secundum illud, quod, secundum D. Tho. includit Matrimonium, scilicet mutuam potestatem in invicem, ut Matrimonium jure naturae sit irritum. Nam sicut persona est materia circa quam, sic traditio corporis est quasi materia ex qua sive intrinseca; ergo error circa traditionem æquè videtur irritare, atque error circa personam; quia uterque repugnat substantiæ Matrimonij, quæ, secundum D. Tho., includit personam, & potestatem; jam autem servitus tollit liberam potestatem, seu traditionem corporis.

Respondet Sanchez sup. servitutē aliquo modo adversari substantiæ Matrimonij, quod omnino plenam & perfectissimam corporis traditionem non patitur; at patitur, inquit, absolutam, & rationi status consonam, quod ad veram Matrimonij rationem satis est, attento jure naturali.

Sed hoc rursus est, quod petitur, & quod sententia Scoti negat; unde probatum oportuit, non suppositum. Probavit quidem, aut certe conatus fuit probare Sanchez sup. n. 16. exemplo servitutis scitæ, lepræ ignoratæ, & erroris qualitatum; sed quàm inefficaciter probaverit, patet ex antedictis.

Bene dixit D. Tho. sup. ad 4. *Quod diversitas fortuna non variat aliquid eorum, qua sunt de essentia Matrimonij, nec diversitas qualitatis, sicut fecit conditio servitutis.* Et ad 5. *Quod error nobilitatis, inquantum huiusmodi non evacuat Matrimonium eadem ratione, quæ nec error qualitatis.*

Igitur, juxta hanc doctrinam D. Tho., non valet hoc argumentum: Error qualitatis, aut nobilitatis, vel fortunæ non vitiat Matrimonium jure naturae, nisi consensus fuisset expresse conditionatus; ergo neque eo jure vitiat error servitutis; quia hic error aliquid variat, quod est de essentia Matrimonij, secus error qualitatis, nobilitatis aut fortunæ; quippè servitus facit, ut usus corporis traditi dependeat ab alterius voluntate.

Sicut ergo, si quis equum vendat, cujus usus ex alterius voluntate pendet, id tacendo, irrita est jure naturae venditio: cum eò intrinsecè tendat venditio, ut Dominium, cum liberâ usûs rei venditæ potestate, transeat in emptorem: sic itidem Matrimonium, per quod servus liberæ tradit dominium sui corporis, tacitâ servitute, est jure naturae irritum; cum eò intrinsecè tendat traditio, ut dominium, cum liberâ usûs rei traditæ potestate, transeat in eum, cui corpus traditur. Jam autem usus corporis servi pendet magnâ ex parte ex Domini voluntate.

Respondet Sanchez sup. latam esse differentiam inter Matrimonium, & cæteros contractus bonæ fidei, qui irritantur ex dolo circa qualitatem, dante causam contractui, ut in hoc eventu accidit: quod secus se habet in Matrimonio.

Planè secus se habet in Matrimonio, quando

Qualiter furia impedit Matr.

Triplex error dirimit Matr.

Hæc sententia Scoti est valde probabilis: & videtur etiam esse D. Tho.

Similitudo erroris personae & conditionis, non est omnimoda, ex Sanchez.

133. Servitus non omnino repugnat substantiæ Matr. secundum Sanchez.

134. Non valet hic arg. ab errore fortunæ, qualitatis &c. ad errorem servitutis.

135. Probatio à simili.

136. Resp. Sanchez.

Rejicitur dolus

dolus solum versatur circa divitias, pulchritudinem, & similes qualitates : sed contendunt Scotus & D. Tho. libertatem non esse qualitatem, sed aliquid pertinens ad substantiam Matrimonij, simili modo quo persona, & physica potentia coeundi.

137.
Alia respon-
sio.

Hinc aliter responderi possit ad dictum argumentum à simili : venditionem illam esse validam, quamvis sit injusta, cum pretium ordinariè proportionetur Dominio & usui rei. Vel dic disparitatem esse : quod usus equi sit quasi substantia, quæ venditur & emitur, illius enim maximè habetur ratio ; & tamen tali casu verè non haberet usum emptor, sed tertius. At verò in casu nostro traditur corpus & usus corporis, quamvis indirectè impeditus, traditur, inquam, pro illo tempore, quo legitimè non impeditur. Quod autem unum corpus plus vel minus sit impeditum, merè accidentale est ; adeoque usus ille frequentior, vel minus frequens, non potest censeri substantia contractus, sed solum est ali- quod accidens.

138.
Differencia
inter erro-
rem persona
& servituti-
s.

Aliud est, quando erratur in persona ; nam tunc mutatur ipsa individua substantia contractus, videlicet ipsum substantiale corpus, circa quod contrahitur : hic porro est corpus illud, quod alter intendit, quamvis habeat aliquod impedimentum frequentioris usus, quod ignorat ; & per consequens non intendit, nisi indirectè & consecutivè : neque enim ipse usus corporis est substantia, sed dominium corporis ; usus autem est finis contractus, & finis ille habetur, tametsi aliquo modo impeditus.

Oppugna-
tur.

Sed contra, dicit aliquis : finis non est usus impeditus, sed liber ; idque ex natura rei, quia corpus ex natura sua liberum est, adeoque & usus corporis ; illum ergò censetur intendere is, qui liberum usum sui corporis tradit ; ac proinde, licet hic usus non sit physica substantia contractus, est tamen substantia moralis, sive moraliter substantia ; ut proinde error circa eum usum, licet non sit formaliter error personæ, seu substantiæ, equidem in substantiam seu personam redundet, quod videtur sufficere, ut Matrimonium sit jure naturæ irritum.

139.
Alia impu-
gnatio à si-
mili in voto.

Veluti jure naturæ irritum est votum, emis- sum ex errore redundante in ejus substantiam, ut si sit circa ejus vim obligativam, partem notabilem, rationem formalem vel finalem rei promissæ. Jam autem error servitutis in casu nostro est circa rationem finalem, non tantum merè extrinsecam contractui, sed maximè intrinsecam ; cum finis intrinsecus Matrimonij sit generatio prolis, & ejus debita educatio, mutua societas in cohabitatione & aliis obsequiis, evitatio fornicationis, quæ si non totaliter, saltem notabiliter impediuntur per servitutem. Quid ni ergò error hujus finis redundet in substantiam Matrimonij ?

Opposio
Sanchez.

Fatetur Sanchez sup. errorem servitutis aliquo modo adversari bonis Matrimonij, non tamen adeò, ut substantiam destruat. Quod si ita (inquit) adversaretur, non sufficeret scientia servitutis, nec cessio proprii juris.

Sed contra : error personæ destruit substan- tiam Matrimonij, & tamen sufficit scientia al- terius personæ, & cessio proprii juris : ergò consimiliter, estò error servitutis destrueret substan- tiam Matrimonij, id est, consensum contra- hentis, adhuc sufficeret scientia servitutis, & cessio proprii juris ; quia ubi aliàs non confen- tiret in personam non liberam, jam in eam con- sentit.

140.
Præcludi-
tur.

Igitur servitus ignorata aufert voluntarium consensum, non tantum secundum quid, sed simpliciter. Cum enim iniens Matrimonium, id principaliter velit & intendat, propter prima- rios & intrinsecos fines, qui magna ex parte deficiunt, quando liber contrahit cum serva, conditionis ignarus, sequitur ut non habeat ve- rum consensum in illud Matrimonium. Quod secus est, quando conditionis est conscius, tunc enim credit juri suo, & adest plenus consensus.

Servitus i-
gnorata vi-
detur aufere
simplici-
ter volun-
tarium.

Neque eadem est ratio de errore divitiarum, pulchritudinis, nobilitatis &c. quia hi non sunt primarij & fines intrinseci, sed merè extrinseci ; seu non sunt fines Matrimonij, sed po- tius fines contrahentis Matrimonium ; quibus proinde non obligatur consensus, sine expressa ad eos relatione. Cum enim sæpè sæpius in his possit contingere aliquis error, ne pleraque Ma- trimonia exponantur periculo nullitatis, cum magno scandalo & perturbatione Reipub., non debuit, nec verò potuit consensus Matrimonia- lis eis alligari. At verò error servitutis rarissimus est, & valde repugnans bonis Matrimonij, ut jam dictum est ; & ideo meritò censetur con- sensus Matrimonialis semper ei alligatus, est contrahentes nihil minus, quam de servitute cogitaverint. Unde & hunc errorem dirimere Matrimonium, satis manifestè significant jura superius allegata (quibus utique contrahentes videntur suum consensum velle attemperare) de aliis autem erroribus circa divitias, pulchri- tudinem, & similes qualitates omnino tacent.

141.
Secus error
divitiarum,
& similitum
qualitatum.

Denique probatur sententia Scoti : quod natu- ræ is defectus ascriberetur, ut in valde necessa- riis deficiens esset, nisi Matrimonium, cum hoc errore in initum, esset nullum ipso naturæ jure. Cum enim gravissima injuria irrogaretur con- jugi decepto ; nec reparari possit, existente vali- do Matrimonio, natura deficiens fuisset, non consulens huic errori.

142.
Ultima pro-
batio sen-
tentia. Sro-
ti.

Respondet Sanchez sup. non imputandum esse vitio naturæ, si non irritarit hoc Matrimo- nium, nec providerit huic injuriæ resarciendæ, quæ consistente Matrimonio reparari nequit. Nec enim omnes injuriæ debent reparari in eo- dem bonorum genere. Et natura Matrimonij in- dissolubilis exposcit, ne hujusmodi injuriis sa- tis fiat Matrimonio dissoluto. Postea autem Ec- clesia, experientiâ comperiens damna multa inde subsequi, irritavit. Hæc ille.

Respons.
Sanchez.

Sed contra : omnes injuriæ debent reparari, si non in eodem bonorum genere, saltem in diver- so. Et, amabo, quod hic diversum genus, in quo possit injuria illata reparari ? An fortè bona fortunæ ? Sed nulla servus habet ; omnia quip- pe

143.
Oppugna-
tur.

pe quæ habet, & imposterum acquirit, sunt Domini, paucis aliquibus exceptis. An forsitan bona famæ? Sed reverà servitus non solum ipsum servum infamiâ notat; verum etiam conjugem liberam, quæ proinde non aliâ viâ potest famam suam retinere, quam per irritationem Matrimonij.

Igitur natura Matrimonij indissolubilis exposcit, ut hujusmodi injuriis satisfiat, non Matrimonio semel valido dissoluto, sed Matrimonio à principio irritato seu annullato, quæ irritatio nullatenus repugnat naturæ Matrimonij indissolubilis.

144. Et ecce argumenta utriusque sententiæ breviter expensa & appensa in statera. Vide quæ præponderent, eaque amplectere, & sequere sententiam iis innixam. Hoc certum est & indubitatum, errorem servitutis Matrimonium dirimere; incertum autem quo jure. Certum item est, servitutem adversari bonis Matrimonij; incertum autem, an ita adversetur, ut error ejus per se substantiam Matrimonij destruat.

Doct. Angel. ut audivimus sup. ait: jure positivo determinatè factum esse, quòd servitus ignorata Matrimonium impediatur; & consimiliter loquitur Doct. Seraphicus. At verò Doct. Sabtilis legis positivæ expressè non meminit; interim Scholium præfixum n. 4. dist. 42. sic eum interpretatur: *Non dicit Doctor, omnia ista (inter quæ est error servitutis) completè dirimere jure natura, sed clausa Ecclesiæ determinatione, & juris Divini positivi dispositione.*

145. Et in Reportatis editionis Colonienfis in fine d. dist. hæc lego: *Adverte (inquit Scholiastes, Hugo Cavellus) non velle Doctorem omnia illa impedimenta, quæ ait esse ex natura contractus, dirimere secluso omni Ecclesiæ jure, sed esse ita consona juri natura, ut vix possit aliter fieri, & in plerisque Ecclesiæ non potest aliter statuere, sed in aliquibus potest.* Quæ si vera sunt, liquet profectò, Scòtum non discordare à D. Tho. & S. Bonaventura.

Ceterum Hiquæus, celeberrimus Scoti commentator, in suo Commentario 4. dist. 30. n. 8. & sequentibus, accerrimè defendit, errorem conditionis servilis jure naturali & Divino irritare Matrimonium, propter defectum consensus substantialis, contra D. Tho. & S. Bonaventuram. Videatur præfatus Auctor, quia nimis longum esset, omnia ejus argumenta describere. Et ad praxim inter fideles parum refert, quo jure servitus ignorata dirimat.

146. Dico: *Inter fideles*: quia in sententia Sanchez valeret Matrimonium initum inter infideles cum errore conditionis, nisi aliquâ speciali eorum lege irritetur. Patet; quia legibus Ecclesiasticis, id irritantibus, minimè astringuntur. Porò in opposita sententia non valeret; quia infideles subjiciuntur juri naturæ, quo tale Matrimonium irritatur.

Si autem à me quærat; an ad hunc effectum qualibet ignorantia sufficiat, etiam crassissima & levissima? Respondeo.

CONCLUSIO III.

Matrimonium liberi cum ancilla non valet, estò ignorantia conditionis sit crassissima ac levissima.

147. *An crassissima ignorantia servitutis irritet.*
Crassissimam ac levissimam ignorantiam voco, quam ignorans cum facillimè posset vincere, nullam omnino diligentiam apposuit, ut vinceret. Eam non excusare à culpa, & correspondente poenâ, omnes admittunt; an autem, in proposito casu irritet Matrimonium, disputatur; & reverà irritare, amplectitur Sanchez lib. 7. disp. 19. n. 20.

Movetur autem primò; quòd ut Matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum servo valeat, desideretur libera electio & omnino voluntaria talis conditionis servilis, ut sic liberè cedat contrahens juri suo, quæ cessio est quædam condonatio juris proprii. At hæc irritatur ex errore, quantumvis fatuo. Ut si velim dare Petro, & errore levissimo ductus dein Ioanni, non tenet donatio; quia deficit donandi voluntas.

148. *Confirmatur.*
Et confirmatur: quia sicuti jure naturæ exigitur consensus in personam ad Matrimonij valorem, & irritatur quocumque errore crassissimo personæ existenti, utpote qui consensum directum & formalem in illam personam aufert; ita jure Ecclesiastico petitur voluntarius omnino & consensus directus in circumstantiam illam conditionis servilis, ut sic conscius conjux damni, ex eo Matrimonio sibi subsecuturi, cedat liberè juri suo, & sponte illud amet. Similiter igitur irritabitur ex quocumque conditionis servilis, quantumvis crasso & temerario errore. Is enim verè tollit directum & formalem consensum ac animum juri proprio cedendi.

149. *Secunda probatio.*
Tandem: quia licet ad culpam, & poenam illi correspondentem, hæc ignorantia æquiparetur scientiæ: quia actus est indirectè & interpretativè volutus, propter obligationem advertendi: præceptum enim obligans ad aliquid, subinde astringit ad diligentiam adhibendam ad advertendum, ne violetur. At cum nullum præceptum sit contrahendi cum persona liberæ conditionis, non est quòd culpæ ascribatur contrahenti ea inadvertentia: ac subinde censetur indirectè volita.

150. *Confirmatur.*
Et confirmatur; quòd jus Canonicum irritans Matrimonium id, absque scientia conditionis servilis initum, non tam attendat modum irrogandi injuriam ex parte personæ servilis conditionis, decipientis tacendo conditionem, quam dolum re ipsa contingentem, & damna ex eo subsecuta, quæ liberum pati noluit, nisi sciens ac prudens juri suo cesserit. Aliàs valeret Matrimonium; quando nullus dolum nullaque culpa adesset in servo, utpote qui vel existimabat, alterum ejusdem conditionis esse, aut si diversa,